Hou toch op met dat Engels!

GER GROOT − 22/10/11 Trouw Letter en Geest pag. 5

Hoe slim is het eigenlijk, om buitenlandse studenten Engelstalig onderwijs te bieden? Volgens Ger Groot, die in Parijs studeerde, onthouden we hun zo iets heel wezenlijks: "De ontdekking van een andere cultuur en dus vrijwel altijd een andere taal."

Ik koesterde weinig tedere gevoelens voor Frankrijk toen ik ruim dertig jaar geleden in Parijs een jaar lang filosofie ging studeren. Mijn wereldkaart was overwegend angelsaksisch ingekleurd: daarin verschilde ik niet van het gros van mijn landgenoten. Maar Parijs lag relatief dichtbij, leek het niet aan charmes te ontbreken en filosofisch was er in die tijd inderdaad één en ander te beleven.

Een jaar later lag de situatie er heel anders voor. Met mijn Frans, bij aankomst nog nauwelijks meer dan rudimentair, kon ik na een maandje bijles al heel best uit de voeten.

Het Parijse leven had me bevrijd uit de vanzelfsprekendheid van de Hollandse manier van doen. Niet alles wat uit Frankrijk kwam bleek als 'chauvinisme' te kunnen worden afgedaan. Qua ideeënrijkdom moest het land in ieder geval heel serieus worden genomen. Het publieke debat had er een niveau waar Nederland een voorbeeld aan kon nemen.

Daarnaast bleek de Franse levensstijl één van de prettigste samenlevingen te hebben voortgebracht die de wereld kent - al waren de rankings van de internationale organisaties daar nog niet helemaal achter.

Dankzij mijn studiejaar in Frankrijk was dat land, kortom, voor mij pas begonnen te bestaan. En in weerwil van mijn latere omzwervingen door Europa is dat in dertig jaar niet veranderd. Nog altijd weiger ik te geloven dat Frankrijk, bij een internationaal conflict, bij voorbaat ongelijk moet hebben - zoals in Nederland al snel wordt gedacht. Of dat de zeshoek een nog veel aardiger zou zijn als er maar geen Fransen woonden, zoals ooit door een briljante vaderlandse staatsvrouwe werd opgemerkt.

Bij het begin van het nieuwe collegejaar bleek dat er in Nederland nu meer buitenlandse studenten aan de universiteiten staan ingeschreven dan ooit tevoren. Voor enkele politieke partijen was dat reden om de stormbal te hijsen. Draaien de belastingbetalende Henk en Ingrid niet op voor de kosten die eigenlijk de verschillende thuislanden zouden moeten opbrengen? Even leek het erop alsof er een nieuw 'Grieks' schandaal ontdekt was, waarvan de bodemloze put terstond moest worden gedempt.

Het bleek een storm in een glas water. Universiteitsboekhouders stonden klaar om voor te rekenen dat die kosten grotendeels in Europees verband moesten worden verrekend. Hoogleraren benadrukten dat onderzoek een internationaal bedrijf geworden is, dat

alleen maar voordeel heeft bij meer studentenuitwisseling. En politici wezen erop dat er ook nog zoiets bestaat als goodwill, gekweekt bij studenten die hier een aantal van hun vormingsjaren hebben doorgebracht.

Mijn eigen geschiedenis is daar een overtuigend bewijs van. Nooit zou ik Frankrijk zozeer in mijn hart zijn gaan meedragen als ik er niet een jaar lang ondergedompeld was geweest in een onophoudelijke stroom opwindende ontdekkingen. Hoe bevrijdend was het niet me bij elke metrorit een beetje Parijzenaar tussen de Parijzenaars te kunnen voelen. Te ontdekken hoe je je een vreemde taal in korte tijd zozeer eigen kunt maken dat je er werkelijk in kunt wonen. En daardoorheen de wijdsheid van de wereld te leren zien, wanneer die gestalte krijgt in medestudenten uit landen waarvan ik het bestaan niet eens vermoedde.

Veel meer dan wat ik er in de collegebanken leerde was dat de belangrijkste troef van mijn Franse verblijf - hoe indrukwekkend het ook was te kunnen luisteren naar Roland Barthes, Jacques Derrida, Michel Foucault, François Lyotard en Gilles Deleuze, toen allemaal nog in leven.

Het één ging niet zonder het ander, want hoe zou je een denker of schrijver kunnen begrijpen als je de samenleving van waaruit die spreekt niet hebt leren verstaan? Hoe vat je überhaupt iets van het leven om je heen, wanneer je je daarin niet ten volle hebt ondergedompeld?

Dat geldt niet alleen voor filosofen, maar voor alle aankomende wetenschappers die in een ander land gaan studeren. Ze zijn tenslotte niet alléén maar student of onderzoeker in hun vak. Ze zijn ook levende en denkende mensen die over de samenleving waarin ze terecht zijn gekomen hun ideeën vormen en zich daardoor laten beïnvloeden. Langs die weg komt de goodwill tot stand waarover de commentaren terecht spraken - en niet in de eerste plaats in de collegebanken. Wie wil, hoeft voor dat laatste tegenwoordig immers nauwelijks zijn land of zelfs zijn huis nog uit. Colleges aan Amerikaanse en hier en daar ook Europese universiteiten zijn via internet net zo gemakkelijk op het eigen computerscherm te volgen.

Onvervangbaar is wel de ontdekking van een ander land, een andere mentaliteit, een andere cultuur en dus vrijwel altijd een andere taal. En daar laten de Nederlandse universiteiten, in hun enthousiasme voor het binnenhalen van buitenlandse studenten, het plotseling afweten. Daar ook rijdt het hoofdredactioneel commentaar van deze krant een scheve schaats, waar het juicht over de internationalisering en meertaligheid die van al die studenten van elders het geval zou zijn.

Want laten wij er niet omheen draaien: 'meertaligheid' betekent in de praktijk niets anders dan verengelsing. De Nederlandse universiteiten zetten daar gretig op in. Dat zou hen pas werkelijk internationaal op de kaart zetten. En dus wordt Nederlands hoger onderwijs in toenemende mate in het Engels gegeven. Dat de Nederlandstalige studenten die nog altijd meer dan 90 procent van het geheel uitmaken daarvan onvermijdelijk te lijden hebben, nemen ze graag op de koop toe. Buitenlandse studenten

zouden er gemakkelijker door naar Nederland komen.

Misschien is dat laatste waar. Maar is dat werkelijk zo gunstig? Laten we ons eens voorstellen wat een buitenlandse student overkomt zodra hij op Station Schiphol de trein instapt. Hij komt terecht in een wereld waarvan hij niets begrijpt. Desgewenst wil deze of gene hem wel uitleggen wat Uitgang of Verboden betekent en als hij aan een gesprek probeert deel te nemen zullen de anderen uit beleefdheid misschien in het Engels trachten over te gaan.

Maar wanneer het gesprek is doodbloed en omdat je ook niet aan het vragen kunt blijven, blijft de student al snel eenzaam achter en gaat hij op zoek naar lotgenoten die al evenmin chocola kunnen maken van de Nederlandse taal en dus de samenleving. De universiteit helpt hen alleen maar van de regen in de drup, want zal hij bij enige Nederlandse inspanning eerder worden afgestraft dan aangemoedigd. Bezig gehouden met Engelse colleges en terugvallend op Engelstalige lotgenoten wacht hem tenslotte het geïsoleerde lot van de academische expat.

Deze universitaire strategie berust op twee vooroordelen. Ten eerste: Nederlands is zo'n moeilijke taal dat van vrijwel niemand geëist kan worden haar te leren. Ten tweede: alle Nederlanders spreken uitstekend Engels - of althans in voldoende mate om met een buitenlander te kunnen communiceren. Beide veronderstellingen zijn onjuist.

De eerste wordt weerlegd door onze krasse hypocrisie: wat wij van nauwelijks geletterde allochtonen op hoge toon zijn gaan eisen, wordt voor academici bijna een onneembaar obstakel geacht. Er zijn hoogleraren aan Nederlandse universiteiten die na tientallen jaren nog altijd niet de landstaal kunnen of wensen te spreken. De universiteiten leggen hen geen strobreed in de weg. Veeleer worden de buitenlandse studenten en docenten die wel de moeite doen Nederlands te leren aangekeken als even zovele Gekke Henkies.

En dan ons eigen Engels. Wie zijn oor te luisteren legt heeft geen verdere toelichting nodig. Maar zelfs wanneer het gros van de Nederlanders die taal wèl behoorlijk zou spreken, dan nog zouden ze het in de praktijk nauwelijks doen. Waar we ook zijn, we spreken onze moerstaal: thuis, in de tram, bij de bakker, op de televisie en op straat. Rotterdam heeft dat laatste een paar jaar geleden in een (in krom Nederlands opgestelde) 'code' zelfs verplicht weten te stellen.

Is dat provincialisme? Maatschappelijk zijn we dat vooroordeel inmiddels ruimschoots voorbij. Maar in Academia woekert het nog volop. Veronderstellen dat docenten en studenten die van elders komen zich ook het Nederlands enigszins eigen zouden moeten maken geldt er als weinig minder dan achterlijkheid. Hen is wijsgemaakt dat kennis van de landstaal nauwelijks meer is dan overbodige ballast. Binnen de muren van de universiteiten wordt er alles aan gedaan om die illusie werkelijkheid in te blazen.

Kijken we nu nog eens naar de student die zojuist op Schiphol in Nederland is aangekomen. Welke goodwill verwachten we dat hij straks mee naar huis zal nemen?

De academische sfeer zal hij misschien hebben leren waarderen, maar verder zal het blijven bij de Madurodam-ervaringen van de wat langer residerende toerist. Van de Nederlandse samenleving zal hij niets hebben leren begrijpen. Gewone Nederlanders zal hij nauwelijks hebben gesproken. Laat staan dat de eigenaardigheden van dit land hem misschien hier en daar op nieuwe gedachten hebben gebracht.

Al wat mijn verblijf in Frankrijk zo indringend maakte, zal zo'n student zijn onthouden. Uit universitaire tegemoetkomendheid is hij uit de samenleving eerder weggehouden dan erin geïntegreerd. Nederlands hoefde hij niet te leren, móest het zelfs maar liever niet doen, want waarom zou hij?

Toch leert de ervaring dat Nederlands helemaal niet zo moeilijk is voor de intelligente studenten die op onze universiteiten afkomen. Dat was het ook al niet toen de academische wereld nog niet was aangestoken door de illusie dat wat in het Engels wordt gezegd meteen al een stuk beter klinkt. Generatieslang zijn buitenlanders hier komen studeren zonder dat de taalbarrière hen daarvan weerhield. Niet alleen kom je in hun latere werk volstrekt vanzelfsprekende verwijzingen tegen naar Nederlandstalige publicaties van hun vroegere collega's. Zij keerden ook terug naar hun eigen land met een goed begrip voor de Nederlandse werkelijkheid, in plaats van met het expat-perspectief dat het land hoogstens heeft kunnen waarnemen als in een donkere spiegel.

Nederlandse universiteiten moeten daarom opnieuw Nederlands durven zijn. Dat komt niet alleen de nationale maar ook haar buitenlandse studenten uiteindelijk ten goede. Alleen dan heeft hun verblijf in den vreemde hen werkelijk iets bijgebracht dat hun leven raakt en waartegenover de goodwill kunnen voelen. En zullen zij wellicht ooit nog eens hun voordeel doen met hun kennis van onze mentaliteit, van de wonderlijke structuur van onze samenleving, of van het geheim dat schuilt achter de verjaardagskalender op ieder Nederlands toilet.

GER GROOT IS HOOGLERAAR FILOSOFIE EN LITERATUUR IN NIJMEGEN EN COLUMNIST VAN TROUW.